

*„Mimoškolní výuka prehistorie a protohistorie“ (1969–1989)
jako specifická forma popularizace vědy a komunikace
Národního muzea s veřejností¹*

KAREL SKLENÁŘ

ABSTRACT: „Non-school education in prehistory and protohistory“ (1969–1989) as a specific form of scientific popularisation and of the National Museum’s communication with the public

“Scientific dissemination”, the popularisation of scientific knowledge, is one of the principle tasks of museums and one of the main means for doing so is public lectures. Such lectures have been traditional in the National Museum in Prague since the second half of the 19th century, and one of the highlights is the “Extracurricular Teaching of Prehistory and Protohistory”, a set of principal and supplemental cycles of lectures designed to expand the lack of information on these periods from school education. Between 1969 and 1989, 20 years of this event were run, including a total of 60 lecture cycles and 1118 lectures. The article also captures other official lecture activities from staff at the NM’s Department of Prehistory and Classical Antiquity between 1945 and 1989; we managed to ascertain (without including numerous individual lectures given outside of NM events) 1456 public lectures. This is an almost unrivalled achievement in the history of Czech science and education.

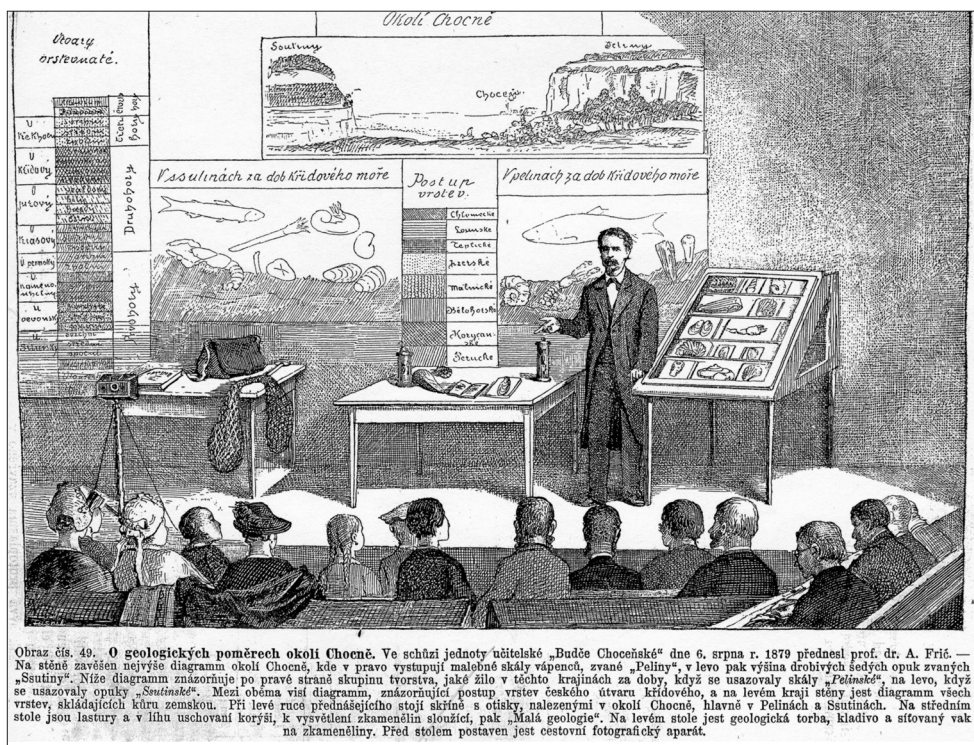
KEY WORDS: National Museum Prague – Prehistory and Protohistory – Education of Adults – Popularization of Scientific Knowledge

CONTACTS: PhDr. Karel Sklenář, DrSc., Národní muzeum, Vinohradská 1, 115 79 Praha 1;
e-mail: zuzana.blahova@ff.cuni.cz

Jednou z forem „vědecké osvěty“, která pomalu ztrácí své kdysi výsadní postavení pod tlakem modernějších prostředků, přecházejících od prezentace ke komunikaci, je přednáška, zejména ve své klasické katedrové podobě. Odborná přednáška pro veřejnost má bohatou tradici od druhé poloviny 19. století s vrcholem v prvních dvou třetinách století dvacátého. Pokud jde o muzejní činnost, byla přednáška vedle výstavní činnosti (či přesněji expoziční podle soudobé zvykové terminologie, protože krátkodobé výstavy se v repertoáru muzeí postupně rozmnožily teprve po roce 1918) druhým hlavním nástrojem styku s veřejností.

Význam přednášek chápaly všechny základní sbírkové obory, které se mohly opírat o materiálový fond a případně jej demonstrovat pro zvýšení zájmu posluchačů. K nim patřily především směry přírodovědecké (všeobecně známým v té oblasti byl v poslední třetině 19. století prof. Antonín Frič z Národního muzea – tehdy ovšem Musea království Českého), ze společenskovědních pak hlavně archeologie. Její osvětová činnost vycházela z běžných výkladů návštěvníkům na vykopávkách, jimiž proslul už kolem poloviny století P. Václav Krolmus, tehdejší hlavní přispěvatel do archeologické sbírky Národního muzea.

¹ Studie vznikla v rámci projektu Grantové agentury ČR 16-02022S „Národní muzeum v éře Československa.“

Obrázek 1 – Přednáška v 19. století: přírodovědec Antonín Frič, první významný popularizátor vědy v Národním muzeu, zabývající se také archeologií (vyobrazení z časopisu Vesmír 1879).

Kněžské povolání bylo nespornou kvalifikací pro veřejné výklady; to dokládá i další osobnost doby, P. František Petera Rohoznický, člen Archeologického sboru NM, jenž – pokud je známo – provedl první organizovaný archeologický výklad pro veřejnost v českých zemích. Jeho přednáška, uskutečněná dne 25. 2. 1872 v občanské besedě v Libni, byla provázena demonstrací jeho tammích vykopávek, určených pro sbírku NM; Petera tady zřejmě napodobil zvyk předkládání nálezů a diskuse o nich, zavedený v Archeologickém sboru. Navíc přitom propagoval myšlenku muzejní ochrany nálezů.

Přesto ale zůstávaly veřejné přednášky jen výjimečným prostředkem, nejspíše v podobě tzv. univerzitních extenzí – spíše příležitostných přednášek vysokoškolských učitelů pro veřejnost na vybraná témata přednášená jimi interně. (Přednášky a výklady pro členy na schůzích Archeologického sboru NM či po roce 1920 také ve Společnosti čsl. praehistoriků byly už od 19. století běžné.) Poněkud častěji se veřejné přednášky objevovaly teprve v meziválečném období a pro archeologii v Národním muzeu nastal jejich čas ve 40. letech 20. století, poté, co se vedení pravěkého oddělení ujal dr. Jiří Neustupný. Typickým rysem jeho odborné a řídicí práce byl neustálý zřetel k vazbě na veřejnost ve smyslu vzdělávacího a popularizačního působení. Jeho progresivní představy v tomto směru se projeví nejprve a nejmýrazněji ve výstavní činnosti,² brzy ale docenil i působení přednáškového směru, na který bylo potenciální obecnost zvyklé: vedle tištěného slova byly přednášky, ať živé,

2 Karel SKLENÁŘ, *Muzejní expozice v pojetí Jiřího Neustupného*, Bulletin Státního ústavu památkové péče 8, 1992, 145–146; též, *Archeologické expozice Národního muzea: z Čech do Evropy – a zpátky?*, Muzejní

či rozhlasové, nejběžnější formou vědecké osvěty – „lidových práce“ v dobové terminologii. Druhá polovina válečných let sice tuto činnost znemožnila, ale od roku 1947 začaly zase archeologické přednášky v Národním muzeu a zůstaly zde už trvalou součástí programu.

Nejstarší a nejjednodušší formou byly *jednotlivé přednášky*, obvykle pouze mluvené (jen výjimečně přednášející použil ilustrace – v dávných počátcích závěsného obrazu tištěného či malovaného s ukazovátkem, od počátků 20. stol. pak promítání „světelných obrazů“, tj. diapositivů na skleněných deskách zařízením na principu „laterny magiky“; později též epidiaskop na promítání ilustrací z knih a podle možností – to ovšem spíše v zeměpise či přírodních vědách – i krátký naučný film).

Národní muzeum se rozhodlo pořádat veřejné přednášky jako příznak nové doby už v roce 1920. Ministerstvo školství a národní osvěty na ně povolilo o subvenci 2000 K „s podmínkou, že přednášky budou se konati v dobu příhodnou nejširším

vrstvám a řečníci budou stále bráti na pomoc názorný materiál musejní (výběrem několika předmětů demonstrováných, upravenou kolekci ve zvláštní vitrině, vedením po sálech aj.)“². Archeologie se objevila už v nabídce na příští rok: dvě přednášky nabídl do programu vedoucí pravěkého oddělení Albín Stocký, šest jeho adjunkt Josef Schráníl. Ten navíc navázal spolupráci s Osvětovým svazem, který plánoval od roku 1925 kurzy prehistorické archeologie (večerní, 1x týdně po dobu půl roku). Při těchto podnicích šlo nejen o šíření znalostí, ale i o to, „dostat amatérismus v archeologii do správných kolejí“³.

Plán Osvětového svazu se sice neuskutečnil, ale představoval už cestu k vyššímu stupni přednáškové činnosti, jaký představují *přednáškové cykly*, spojující několik akcí buď námětově, nebo jen příslušností přednášejících k pořádající instituci. Takové cykly o několika přednáškách požadoval pro schůze Společnosti prehistoriků prof. Lubor Niederle hned v první schůzi po založení v prosinci 1919, šlo ovšem o přednášky interní – ale už tam zazněl i požadavek širší popularizace vzhledem k „chatrným vědomostem o našem pravěku“ ve školách (prof. V. Tille).³ Cykly pořádal už ve 30. letech Státní archeologický ústav

Obrázek 2 – Jiří Neustupný, vedoucí prehistorického oddělení NM, autor myšlenky *Mimoskolní výuky prehistorie a protohistorie a její vůdčí osobnost*.

a vlastivědná práce 36 / Časopis Společnosti přátel starožitností 106, 1998, 15–30; týž, *Pravěká a raně středověká archeologie v dějinách Národního muzea*. Praha: NM (Fontes archaeologici Pragenses 40) 2014.

3 Více o přednáškové činnosti Společnosti Karel SKLENÁŘ (ed.), *Knihy zápisů Společnosti československých prehistoriků*. Část I. 1919–1945, Zprávy České archeologické společnosti – Suppl. 94. Praha 2014. – Část II. 1945–1956, Suppl. 95. Praha 2015.

v Praze ve svém sídle, Lobkovickém paláci na Malé Straně, ale byly určeny spíše odborným zájemcům než širší veřejnosti; obvykle šlo o referáty o nových výzkumech a nálezech. Tato forma, provozovaná zčásti ve spolupráci se Společností čsl. prehistoriků, se uplatnila i v prvních válečných letech jako jedna z mála možných činností, pak byla obnovena po válce (už 1946, cykly od 1949), ačkoli opět téměř výhradně ve spojení s členskými schůzemi Společnosti.

O přednáškové schůze se snažil i Archeologický sbor NM, dokud jeho činnost po roce 1918 definitivně nevyzrála a po roce 1945 už nebyla obnovena, třebaže záměr včetně přednáškové činnosti se objevil. Místo toho zahájil v lednu 1952 činnost Historický sbor Společnosti NM, jenž konal i některé veřejné přednášky, hlavně prehistorické a numismatické ve spolupráci s příslušnými odděleními.⁴

Formy přednáškových cyklů se ujalo především prehistorické oddělení Národního muzea, jež se za vedení J. Neustupného výslovně zaměřilo na tento typ práce s veřejností, jakkoli přednášky jeho cyklů předpokládaly spíše už poučené publikum. Zkušený muzejník, schopný uvažovat o své práci jako o určitém poslání nejen prakticky, ale i teoreticky a metodicky, zdůrazňoval význam „osvětové práce“ (ovšem vždy ve druhé řadě za práci vědeckou) v řadě svých publikací, počínaje už klasickými Otázkami dnešního musejnictví – zakládající knihou moderní české muzeologie.⁵

Také tady se začínalo nejprve s jednotlivými přednáškami, jaké provázely krátkodobé výstavy oddělení už v prvních válečných letech (zejména výstavu Pravěké obřadní památky 1940–1941).

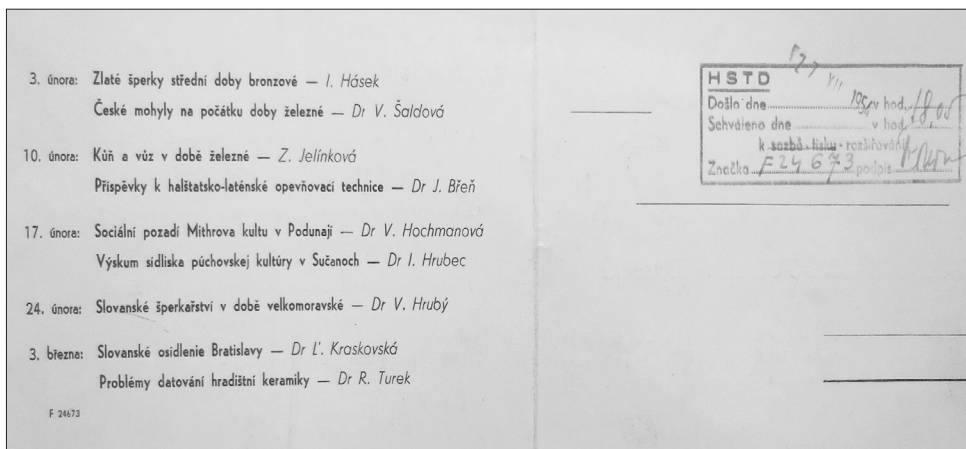
Na cykly došlo až po válce. Odehrávaly se buď v jediném dni (poprvé 18. 1. 1947 při vzpomínkové slavnosti k jubileu J. L. Piče v NM, na níž o jeho osobnosti a díle přednášeli J. Neustupný, R. Turek a B. Svoboda), nebo častěji v týdenní periodě. Tyto dlouhodobější cykly začaly v roce 1952 a pokračovaly každoročně tradiční řadou, označenou později (od XVIII. cyklu v roce 1968) hlavním názvem „Z nových výzkumů Národního muzea“; konaly se obvykle počátkem roku a cyklus tvořilo obvykle 3–6 přednášek zpočátku heterotematických, později někdy sjednocovaných určitým námětem (viz *tab. 3a*). Jako pořadatel se uvádělo prehistorické oddělení NM ve spolupráci s Historickým sborem Společnosti NM (ten platil cestovné přespolních lektorů, což NM z úsporných důvodů odmítalo), výjimečně navíc i s další institucí (např. Moravské muzeum).

V roce 1968 se tento cyklus konal dokonce dvakrát (podruhé na podzim), zato v roce 1970 byl výjimečně nahrazen cyklem pododdělení klasické archeologie „Nové archeologické výzkumy v antické oblasti“, který se ale už od dalšího roku osamostatnil a běžel pak také každoročně (2–4 přednášky – viz *tab. 3b*). Poslední tři ročníky (1971–1973) byly z praktických důvodů spojeny do jediného dne, rokem 1973 však tato tradice skončila, nahrazena dvouliniovou Lidovou univerzitou, nyní již plně vyčerpávající kapacity oddělení pro „osvětovou“ činnost.

Pro ilustraci dobových podmínek je třeba si uvědomit, že pořádání přednášek v 50. letech nebylo jednoduchou záležitostí. Nešlo jen o potíže v rámci oboru (například jistá dlouho-

4 Karel TUČEK, *Činnost Společnosti Národního muzea v letech 1950–1956*, ČNM-spol. 126, 1957, 93–97; Karel SKLENÁŘ, *Společnost Národního muzea v dějinách i v současnosti*. Praha 2007.

5 Jiří NEUSTUPNÝ, *Otázky dnešního musejnictví*. Praha 1950, 65.

Obrázek 3 – Pozvánka na přednáškový cyklus pravěkého oddělení na rok 1955, opatřená cenzurním povolením Hlavní správy tiskového dohledu.

dobá nevráživost Archeologického ústavu ČSAV vůči prehistorii Národního muzea se projevovala mj. výtkami, že se v cyklech oddělení protiprávně prezentují výzkumy prováděné muzeem pro ústav – ačkoli šlo o akce společné, kde ústav financoval provoz a muzeum platy zaměstnanců);⁶ komplikací byla i kontrolní snaha cenzurního úřadu (Hlavní správa tiskového dohledu, oddělení umění a přednášek, referát muzeí a výstav), která sice směřovala především na výstavní činnost (předkládání libret a očitě kontroly plnomocníků HSTD nejen před otevřením, ale i před každou změnou), dotýkala se však přednášek nařízením předkládat nejméně 14 dní před přednáškou k cenzuře její syllabus ve 2 exemplářích – a to „pro zachování státního, hospodářského a služebního tajemství a pro ochranu věcí v obecném zájmu ležících“.

Přes podobné komplikace pořádalo pravěké oddělení už od poloviny 50. let nejen výše uvedené cykly, ale každoročně i semináře nové archeologické literatury, navštěvované ale především vědeckými a odbornými pracovníky pražských institucí. Tato řada, zprvu začleněná do výše zmíněného systému každoročních cyklů oddělení, později přešla do rámce Lidové univerzity.

K těmto paralelním řadám je třeba připočíst i cykly příležitostné nejen v Praze, kde začaly cyklem k egyptologicko-archeologické výstavě „Deir el-Medína“ v lednu 1951 (4 přednášky – F. Lexa, Z. Žába, J. Neustupný a B. Svoboda – měly dohromady 302 posluchače; z dalších lze uvést především „Význam libického hradiska v počátcích českých dějin“, 1982, nebo cyklus k výstavě „Výtvarný projev v pravěku“ v Lobkovickém paláci na Pražském hradě, 1988), ale v 70. a 80. letech minulého století i v celé řadě českých měst a obcí mimo Prahu, zejména v muzeích (Beroun, Čelákovice, Jílové, Kladno, Mělník, Mladá Boleslav, Peruc, Poděbrady, Příbram, Rožtoky – někde i vícekrát – viz tab. 4).⁷

6 Archiv Národního muzea, fond Registratura NM, kart. 215, složka Přednášky (1954).

7 Stranou tu ponecháváme bohatou individuální přednáškovou činnost některých členů oddělení, kterou byl široce známý zejména dr. Rudolf Turek, od 70. let také K. Sklenář, V. Sakař, M. Dufková i další.

Vrcholem organizace přednáškové činnosti se však stala *Lidová univerzita – Mimoškolní výuka prehistorie a protohistorie*, představující opět kvalitativně novou úroveň. K tomu je třeba určitého úvodního vysvětlení.

Komunistický režim si byl plně vědom neustálé potřeby propagandistického ovlivňování veřejnosti, soustředěného a plně kontrolovaného, a v roce 1952 transformoval předválečnou Socialistickou akademii na oficiálnější organizaci pod názvem Československá společnost pro šíření politických a vědeckých znalostí. Ten byl dosti nepraktický (obecně se jí říkalo jen „společnost s dlouhým jménem“); časem to pochopili i příslušní činitelé a roku 1965 jí vrátili název Socialistická akademie (SAK), pod níž se – s výjimkou let 1971–1973, kdy se zase normalizačně-byrakraticky prodloužila na Českou socialistickou společnost pro vědu, kulturu a politiku – dočkala roku 1989 (ale přežila jej jen kratičce, do r. 1990).⁸

Její smyslem byla samozřejmě politická propaganda na poli kultury a vědecké osvěty, konané formou přednášek, přednáškových cyklů, kurzů, školení, seminářů, dále tisku příruček, „materiálů“ apod., nad níž měla pochopitelně ústřední kontrolu, tak aby se témata vybírala a zaštiťovala marxistickými a politickými frázemi a ta nevhodná aby nepronikla na veřejnost.

Historie marxisticky a stranicky podávaná byla ovšem významnou položkou v této činnosti. Proto měla SAK zvláštní sekci historie, která tuto činnost organizovala a také zodpovídala za její náplň. Přednost měly samozřejmě dějiny dělnického hnutí, komunistických stran, SSSR a socialistických zemí, ale protože i většina stranických historiků po roce 1968 byla spíše už jen formalistická, dostávalo se stále více i na náměty ze starších dějin a při politicky vhodném zdůvodnění bylo možno pod záštitou SAK pořádat dokonce i archeologické přednášky a cykly, jakkoli tematicky tak vzdálené od „budování komunismu“.

Toho si byl vědom prof. Jiří Neustupný, když touto cestou inicioval vstup Národního muzea a konkrétně prehistorického oddělení do sféry akcí *Lidové univerzity*.

Tento pojem nebyl vynálezem komunistické propagandy; aby se muzea stala lidovými univerzitami, vyzýval už koncem 19. stol. muzeolog a archeolog Kliment Čermák. Později tohoto názvu užívaly různé „lidovýchovné“ akce a korporace ve svobodném státě. Neustupný, jenž jako Plzeňan znal tamní Lidovou universitu Husovu, působící od roku 1919 ve spolupráci s tavním muzeem, jej spolu s výrazem „mimoškolní vzdělávání“ užil už počátkem 60. let jako obrazné označení vzdělavatelské funkce muzeí ve stati, v níž vědecko-osvětovou činnost muzea rozvedl a zdůvodnil.⁹ Zdůraznil výhodu muzea ve srovnání s jinými institucemi, spočívající v možnosti užívat sbírek v duchu Komenského zásady názorného vyučování nebo propojit přednáškové cykly s výstavkami a výstavami stejného zaměření. (Znovu a v propracovanější formě uveřejnil své úvahy a důvody později, už na základě několikaleté zkušenosti s tímto typem vědecké osvěty, jak bude popsán níže.¹⁰)

8 K její historii Doubravka OLŠÁKOVÁ, *Věda jde k lidu! Československá společnost pro šíření politických a vědeckých znalostí a popularizace věd v Československu ve 20. století*. Praha 2013. (O lidových univerzitách a mimoškolních výukách str. 362–372.)

9 Jiří NEUSTUPNÝ, *Musea jako lidové university*, Archeologické studijní materiály II. Kapitoly k pravěku Západočeského kraje. Praha 1965, 13–16.

10 Jiří NEUSTUPNÝ, *Muzea a lidová universita*, Muzejní a vlastivědná práce 16, 129–139.

V té době se pojem „Lidová univerzita“ uplatnil i jako zastřešující název (v původní, ale brzy opuštěné verzi „Lidová univerzita vědy, techniky a umění“) pro cykly populárně vědeckých přednášek, pořádaných SAK nebo pod její záštitou, a také jí honorovaných, aby byl získán zájem lektorů.

Ani v archeologii nebyla taková myšlenka nová. Pravěké oddělení si poprvé vyzkoušelo již v roce 1955 přípravu cyklu 17 přednášek v 9 večerech za aktivní účasti archeologů z mnoha českých muzeí. Ale teprve projekt *Lidové univerzity* (zkráceně LU) znamenal novou kvalitu ve vědecko-osvětové práci prehistorického oddělení NM a jeho pododdělení pro klasickou archeologii.

Rok 1968 se svou uvolněnou atmosférou byl pro tento plán příznivý a prof. Neustupný zahájil přípravné kroky poté, co 10. 12. 1968 požádal oficiálním přípisem za oddělení Socialistickou akademii o zařazení svého projektu do plánu akcí; součástí příprav byla i přítomnost autora tohoto článku na koordinačních poradách o cyklech LU v městském ústředí SAK. Zdůvodnění se opíralo nejen o „vědeckou osvětu“, ale také o argument, že NM a muzea vůbec získají nové zájemce o návštěvu a spolupráci.¹¹

První běh byl připraven na školní rok 1969/70 a v září 1969 zahájen; vedoucím celé akce byl ovšem prof. Jiří Neustupný (od jeho odchodu do důchodu roku 1978 pak Jiří Břeň), organizačním tajemníkem Jiří Hartl, pozdější pracovník oddělení, tehdy ještě působící v propagačním oddělení NM (pozdějším Středisku osvěty a propagace, nakonec Vědecko-osvětovém útvaru), jenž byl i redaktorem hlavního kursu v jeho prvním běhu; další běh 1970/71 redakčně zajišťoval nový člen oddělení Milan Lička, všech 18 dalších pak už redigoval Ivan Hásek).

Pro začátek vydalo NM na jaře 1969 (a pak ještě jednou na jaře 1970) „pozvání“ s přihláškou (nekvalitně rozmnožené na nekvalitním papíře, jak bylo tehdy zvykem), jež poukazovalo na tradici přednáškových cyklů v NM od roku 1952, malé zastoupení pravěku ve školních osnovách a záměr poskytnout konečně zájemcům ucelený přehled – proto název celé akce „*Mimoškolní výuka prehistorie a protohistorie*“ (MVPP) – podle vhodnosti doprovázený ukázkami archeologického materiálu (což se potom z praktických důvodů obvykle nedělalo) a diapozitivů; slíbena byla i možnost po přednášce klást otázky. (To se dodržovalo hlavně zpočátku, v letním semestru 1972 byl dokonce rozdáván dotazník k formě a náplni kursů, což se potom už neopakovalo.)

K názvu je nutno doplnit, že počátkem prvním běhu zněl jen „Mimoškolní výuka prehistorie“; teprve v souvislosti s tím, že roku 1970 bylo pravěké oddělení NM výstižněji přejmenováno na oddělení prehistorie a protohistorie, se od II. běhu natrvalo objevil název definitivní. Šlo o základní systematický cyklus resp. kurs (užíval se pak spíše druhý pojem) pod názvem *Přehled pravěku lidstva*, který byl dvousemestrový (zimní semestr říjen–prosinec, letní leden–květen), což potom platilo pro celé dvacetiletí cyklů (*tab. 1a*).

První běh byl spíše pokusný, měl 38 lekcí; po zkušenostech z dalších ročníků byl počet zredukován na 29, ale nakonec se ustálil na 31), zpočátku po 2 nebo 3 hodinách (později se ustálil tříhodinový rozsah lekcí) jednou týdně. Osnova prvního běhu měla několik částí: v zimním úvod (o archeologii a jejím vztahu k příbuzným vědám), pak československou a evropskou prehistorii v 19 lekcích od staršího paleolitu a počátků lidské kultury po mladší

11 Jiří NEUSTUPNÝ, *Muzejní škola prehistorie a protohistorie*, ČNM-spol. 141, 1972, 86–89.

23. **Počátky Slovanů a avarsko-slovenské období**
Slovenská archeologie; nejstarší české slovenských dějin.
R. Turek 23. března 1983

24. **Ríše velkomoravská**
Karolínský zvěsň a doba Velkomoravské říše.
R. Turek 30. března 1983

25. **Počátky českého státu**
Ottonská renaissance a počátky českého státu; mladší doba hradištní.
R. Turek 6. dubna 1983

LIDOVÁ UNIVERZITA
SEMINÁŘ K DĚJINÁM HMOTNÉ KULTURY
PRAVEKU A STAROVĚKU
zimní semestr 1982

- Nice. Nejstarší evropské obytné stavby na francouzské Rivière.
K. Sklenář 11. října 1982
- O technologii neolitické keramiky.
M. Lička 18. října 1982
- Homolka a jiné eneolitické výšinné sídliště.
J. Břeh 25. října 1982
- Švýcarské náohli, tradice a moderní archeologie.
I. Hósek 1. listopadu 1982
- Seddin. „Křídlovská“ hrabka z konce doby bronzové.
J. Hrolová 8. listopadu 1982
- „Kafreč“ hroby starší doby laténské.
J. Břeh 15. listopadu 1982
- Arzetinská keramika.
V. Sakoř 22. listopadu 1982
- Ottenský Hildesheim po urbanistické stránce.
R. Turek 29. listopadu 1982
- Aeneas Heroon v Laviniu a hmotná kultura doby křídlovské a rané římské republiky.
J. Bouček 6. prosince 1982
- Are Paola Augusteae.
M. Duřková 13. prosince 1982
- Nové výzkumy v Sakkéře a Dachšúru.
E. Štrouhal 20. prosince 1982

NÁRODNÍ MUZEUM
V PRAZE
NOSITEL ŘÁDU REPUBLIKY
a
Městský výbor Socialistické akademie ČSSR
v Praze

LIDOVÁ UNIVERZITA
Cykly přednášek a seminářů
Mimoškolní výuky prehistorie a protohistorie
1982–1983

Přednášky a semináře se konají
v Národním muzeu v Praze 1, třída Vítězného února 74.

Příhloky přijímá a informace podává oddělení prehistorie
a protohistorie nebo Vědeckoosvětový ústav Národního
muzea v Praze 1, třída Vítězného února 74, tel. 26 94 51
až 55, linka 324 a 376

Jednotlivé lekce v rozsahu tří přednáškových hodin se budou konat v uvedených termínech, vždy ve středu od 15 hodin, v přednáškovém sále Národního muzea v Praze.

Předplatné na oba semestry	100 Kčs
studující a důchodci	60 Kčs
vstupné na jednotlivé přednášky	4 Kčs

Redaktor kursu: PhDr. Ivan Hósek, ČSČ.

NÁRODNÍ MUZEUM V PRAZE
nositel Řádu republiky

a městský výbor socialistické akademie ČSSR v Praze připravují pro přednáškový rok 1982–1983 čtrnáctý ročník výukového cyklu Lidové univerzity – Mimoškolní výuky prehistorie a protohistorie, jež seznámí zájemce s počátky lidské civilizace a s metodami, jimiž prehistorická archeologie přispívá k jejich poznání.

Dvousemestrový PŘEHLED PRAVEKU LIDSTVA (podzim 1982–jaro 1983) podává v 31 lekcích ucelený obraz vývoje lidské společnosti od samých počátků až po raná feudální období. Pozornost bude věnována i teoretické a metodické stránce prehistorického výzkumu.

Jednosemestrový SEMINÁŘ K DĚJINÁM HMOTNÉ KULTURY PRAVEKU A STAROVĚKU, připravovaný na podzim a zimu 1982, bude tentokrát tematicky zaměřen k mimoškolní významným památkám evropského pravěku a časně doby dějinné.

Jednosemestrový kurs z oblasti ANTICKÉHO STAROVĚKU proběhne v letním semestru výukového roku a jeho tématem a podrobným programem budou příhloží zřejmí seznámení dodatečně.

Na vedení výuky se budou podílet především pracovníci oddělení prehistorie a protohistorie Národního muzea – Historického muzea v Praze. Jednotlivé lekce v rozsahu tří (u jednosemestrových cyklů dvou) přednáškových hodin se budou konat v uvedených dnech vždy od 15 hodin. Kurzy jsou vhodnou příležitostí k doplnění kvalifikační pracovníků muzejních, přírodních jiných archeologických pracovníků.

Příhloky k účasti na okolicích Mimoškolní výuky prehistorie a protohistorie přijímá a informace o kursech podává oddělení prehistorie a protohistorie Historického muzea nebo Vědeckoosvětový ústav Národního muzea v Praze 1, třída Vítězného února 74, PSC 115 79, telefon 26 94 51 až 55, linka 324 a 376, a to denně od 9 do 16 hodin.

Vedoucí kursů
Mimoškolní výuky prehistorie a protohistorie
PhDr. Jiří Břeh, ČSČ.

LIDOVÁ UNIVERZITA
PŘEHLED PRAVEKU LIDSTVA
zimní a letní semestr 1982–1983
I. semestr

I. ÚVOD

- Co je to archeologie? Archeologie, prehistorie a protohistorie, kulturní antropologie. Modely v prehistorii.
J. Břeh 6. října 1982
- Přírodní prostředí prvňích lidí Příhloží geologie pleistocénu. Paleontologie pleistocénu a zoologie holocénu, jejich výzkumné metody a korelace s prehistorií.
J. Břeh 13. října 1982
- Vývoj člověka Antropologie a její metody; antropologie ve spolupráci s prehistorií.
E. Víták 20. října 1982
- PRAVĚKÉ DĚJINY ČESKOSLOVENSKA A EVROPY
- Zrození lidské kultury Starý paleolit.
J. Břeh 27. října 1982
- Levi mamutů Mladý paleolit.
K. Sklenář 3. listopadu 1982
- Od lovu a sběru k zemědělství Pozdní paleolit a mesolit.
M. Lička 10. listopadu 1982
- Počátky pravěkého zemědělství Nejstarší zemědělské plodiny a počátky chovu domácích zvířat.
M. Lička 17. listopadu 1982
- První zemědělci v Evropě Starší a mladší neolit.
M. Lička 24. listopadu 1982
- Rané obdlnářství a chovu Starší a střední eneolit.
J. Hartl 1. prosince 1982
- Na sklonku doby kamenné Mladší eneolit.
J. Hartl 8. prosince 1982

NÁRODNÍ MUZEUM V PRAZE
nositel Řádu republiky

a městský výbor socialistické akademie ČSSR v Praze připravují pro přednáškový rok 1982–1983 čtrnáctý ročník výukového cyklu Lidové univerzity – Mimoškolní výuky prehistorie a protohistorie, jež seznámí zájemce s počátky lidské civilizace a s metodami, jimiž prehistorická archeologie přispívá k jejich poznání.

Dvousemestrový PŘEHLED PRAVEKU LIDSTVA (podzim 1982–jaro 1983) podává v 31 lekcích ucelený obraz vývoje lidské společnosti od samých počátků až po raná feudální období. Pozornost bude věnována i teoretické a metodické stránce prehistorického výzkumu.

Jednosemestrový SEMINÁŘ K DĚJINÁM HMOTNÉ KULTURY PRAVEKU A STAROVĚKU, připravovaný na podzim a zimu 1982, bude tentokrát tematicky zaměřen k mimoškolní významným památkám evropského pravěku a časně doby dějinné.

Jednosemestrový kurs z oblasti ANTICKÉHO STAROVĚKU proběhne v letním semestru výukového roku a jeho tématem a podrobným programem budou příhloží zřejmí seznámení dodatečně.

Na vedení výuky se budou podílet především pracovníci oddělení prehistorie a protohistorie Národního muzea – Historického muzea v Praze. Jednotlivé lekce v rozsahu tří (u jednosemestrových cyklů dvou) přednáškových hodin se budou konat v uvedených dnech vždy od 15 hodin. Kurzy jsou vhodnou příležitostí k doplnění kvalifikační pracovníků muzejních, přírodních jiných archeologických pracovníků.

Příhloky k účasti na okolicích Mimoškolní výuky prehistorie a protohistorie přijímá a informace o kursech podává oddělení prehistorie a protohistorie Historického muzea nebo Vědeckoosvětový ústav Národního muzea v Praze 1, třída Vítězného února 74, PSC 115 79, telefon 26 94 51 až 55, linka 324 a 376, a to denně od 9 do 16 hodin.

Vedoucí kursů
Mimoškolní výuky prehistorie a protohistorie
PhDr. Jiří Břeh, ČSČ.

II. semestr

- Počátky kovovnictví Starší doba bronzová.
I. Hósek 15. prosince 1982
- Lid pohřebních mohyl Střední doba bronzová.
I. Hósek 5. ledna 1983
- Popelnicové pole Mladší doba bronzová.
J. Hrolová 12. ledna 1983
- Rozmeh bronzové výroby Pozdní doba bronzová.
J. Hrolová 19. ledna 1983
- Počátky výroby železa Starší doba laténská.
J. Hrolová 26. ledna 1983

Obrázek 4 a, b – Ukázka programu Lidové univerzity, vydávaného v této typizované podobě od školního roku 1972/73.

dobu hradištní (raný středověk) a počátky českého státu; v letním pak klasickou archeologii ve 2 a mimoevropskou prehistorii ve 4 lekcích a poslední část – Otázky teorie a metody – zahrnovala antropologii (vývoj člověka), geologii a paleontologii, metodické pojmy, datovací metody, terénní i laboratorní práci, ukládání v depozitářích, činnost vědeckou a osvětovou, přehled vývoje archeologického bádání u nás a v Evropě a konečně informace o organizaci vědy a její literatuře (viz textovou přílohu). Tento systém doznával později určitých úprav a od školního roku 1971/72 měl stabilní strukturu (viz obr. 4): vývoj přírodního prostředí a člověka (geologie, paleontologie, antropologie) byl logičtěji přesunut do úvodní

části (tyto dvě přednášky konali vždy odborníci z přírodovědných oddělení NM) a poněkud byly zestručněny lekce o muzejní práci, laboratorních a konzervačních technikách, zato přidány přednášky o historických pramenech doby římské a raného středověku¹² a později ještě o pramenech numismatických.

Lekce byly pravidelně provázány promítáním diapozitivů a knižních ilustrací (epidia-skopem), předkládáním příslušné základní odborné literatury, ve školním roce 1975/76 pak poprvé doplněny dvěma pásmy celkem 11 krátkých filmů (zapůjčených z půjčovny Filmového podniku hl. m. Prahy a provázených komentáři příslušných odborných lektorů) ve funkci poslední lekce každého semestru; toto vylepšení však trvalo jen do konce 70. let, pak bylo z technických důvodů zrušeno. Kromě toho bylo oddělení prehistorie od počátku kurzů vybaveno úplnou řadou velkých závěsných školních map Československa, Evropy a dalších světadílů, jež byly při všech přednáškách používány.

Na „Přehledu pravěku“ se podíleli všichni odborní členové oddělení, hlavně zpočátku ale byli zváni i externí přednášející z jiných oddělení NM a výjimečně i odjinud. O přírodním prostředí přednášel Josef Beneš (NM-paleontologie), o vývoji člověka Emanuel Vlček (NM-antropologie), pak následoval starší a střední paleolit (zprvu Jiří Neustupný, pak Karel Sklenář), mladší paleolit a mezolit (K. Sklenář), neolit (Milan Lička), eneolit (Jiří Hartl, zpočátku též Norbert Mašek z Muzea hl. m. Prahy), doba bronzová a halštatská (Ivan Hásek, Jitka Hralová), pak doba laténská (Jiří Břeň), římská a stěhování národů (Vladimír Sakař; tyto partie byly od roku 1976 doplněny přednáškou Karla Kurze z numismatického oddělení NM o nejstarších mincích doby laténské a římské na našem území). Slovanský raný středověk přednášel Rudolf Turek (po něm od ročníku 1986/87 Michal Lutovský); následovaly metody archeologie (I. Hásek, K. Sklenář) a nakonec dějiny archeologického poznání u nás a v Evropě (K. Sklenář).

První běh měl 54 přihlášené posluchače, dělící se zhruba napůl mezi zájemce z veřejnosti a zaměstnance muzeí, zčásti vysílané svými institucemi, zejména tzv. střední kádry (včetně pracovníků oddělení, pro něž byl kurs deklarován jako „závodní škola práce“ (dobový termín pro kurzy zvyšování kvalifikace). Počet není konečný, protože další zájemci přicházeli na jednotlivé přednášky (v LU zvané lekce), ačkoli nebyly kromě souhrnných přehledů akcí NM nijak samostatně propagovány¹³ – zejména přednášky R. Turka o slovanských počátcích a raném středověku dosahovaly až dvojnásobku průměru díky početné a stále obci jeho tradičních věrných posluchačů, neomezující se na LU. Pro zajímavost lze připomenout, že mezi účastníky I. běhu najdeme jména různým způsobem tehdy či později vynikajících archeologů-amatérů (znalec zaniklých středověkých sídel prof. MUDr. Ervín Černý, Václav Fencel zasloužilý o průzkum Kralupska a Velvarska či autor knížek o „paleolitických praplastikách“ Jiří Mikula, pozdější rektor VŠUP) stejně jako muzejníků-archeologů či zájemců o obor zvyšujících si kvalifikaci (O. Barvířová z Jílového, J. Burget z Nymburka, M. Cvrková z Ústí n. L., Z. Křtěnová z Velvar, V. Matějová z Roztok, V. Weber z Liberce

12 Toto první období a jeho zkušenosti shrnul stručně Karel SKLENÁŘ, *Mimoškolní výuka prehistorie a protohistorie v Národním muzeu v Praze*, Archeologické rozhledy 24, 1972, 582, podrobněji redaktor hlavního cyklu Ivan HÁSEK (*Šest let Lidové univerzity o pravěku*, ČNM-Historické muzeum 144, 1975, 93–96; též, *Kurzy Lidové univerzity o pravěku a antickém starověku*, Archeologické rozhledy 27, 1975, 683–684).

13 Pouze v roce 1970 byla MVPP výjimečně i samostatně plakátována, což se pak už z finančních důvodů neopakovalo.

aj.). Ostatně i dalšími ročníky jako jakousi kvalifikační přípravou prošlo například několik budoucích archeologů-profesionálů.

Důvodem poměrně velkého ohlasu ve veřejnosti byla samozřejmě nejen prehistorie sama, ale i příležitost oficiálně pěstovat kulturní zájem nekontaminovaný ideologií a propagandou. Později se ovšem první nápor poněkud vyčerpал – maxima 73 přihlášených dosáhl základní kurs ve III. běhu 1971/72, další ročníky měly už stabilní obsazení mezi 20–40 zapsanými posluchači; součet ve všech kursech školního roku dosahoval zpočátku až 120, což je ve srovnání zejména s dnešní návštěvností podobných akcí pozoruhodné.

Zajímavé je také sledovat statistiku návštěvnosti přednášek (lekci). Z posledních 14 ročníků (1975/76 až 1988/89) se dochovaly záznamy o počtu návštěvníků, z nichž vypočtené průměry pro jednotlivé lekce programu základního kursu zachycuje *tab. 1b*. Je z ní dobře patrné, které úseky vyvolávaly hlavní pozornost zájemců. Byla to logicky první skupina přednášek: za prvé zájem byl zpočátku „školního roku“ ještě čerstvý, kromě toho přitahovalo jméno přednášejícího o vývoji člověka – doc. Emanuela Vlčka – a téma „lovců mamutů“. Poté zájem klesl na běžný průměr a znovu se očekávatelně zvedl na přednáškách o Keltech. Vrchol však představoval slovanský (raně středověký) úsek díky popularitě a rozsáhlé posluchačské obci dr. Rudolfa Turka: jestliže Vlčkova přednáška v jednom roce překročila hranici 50 návštěvníků, Turkovy lekce ji překročily několikrát a jednou dokonce dosáhly maxima celého trvání kursu 63 návštěvníků.

Celkový vypočtený průměr za uvedená léta činí pro jednu lekci 22 návštěvníků zapsaných do kursu a 28 při započtení návštěvníků nezapsaných, volně navštěvujících jednotlivé přednášky. Vzhledem k tomu, že je vypočten ze 434 přednášek, a to z přednášek poměrně odborných, je to výsledek hodný ocenění.

Lekce všech kursů LU se konaly v přednáškovém sále v přízemí hlavní budovy NM. Pouze pokud byl tento sál koncem 70. let mimo provoz (např. 1978 kvůli výstavě), využíval se přednáškový sál Náprstkova muzea, Smetanova muzea na Novotného lávce nebo Muzea tělesné výchovy a sportu (oddělení NM) v Tyršově domě (1979), nouzově i prostory prehistorického oddělení v hlavní budově (pracovna vedoucího).

V prvních bžích byly pro posluchače podle zvyků SAK a z důvodu prezentace určité úrovně LU připraveny pohovory před komisí (předseda J. Neustupný, místopředseda R. Turek), úspěšným se vydávalo osvědčení SAK o absolvování kursu. Zájem o tento závěr návštěvy byl zpočátku až dvoutřetinový, později opadl a od pohovorů se víceméně upustilo.

Úspěšný nástup MŠVPP dodal argumenty pro rozšíření programu, se kterým se předběžně počítalo – zavedení jednosemestrových doplňujících *kursů speciálních*, miněných především jako „nástavba“ pro absolventy kursu základního (*viz tab. 2*). Prvním pokusem byl kurs *Počátky lidstva a vzdělanosti (Paleolit)* pod redakcí K. Sklenáře v letním semestru 1970. Téma se ukázalo jako dosti specializované (18 přihlášených, 13 absolvovalo), proto už kursy pro další pravěká období vypsány nebyly a zaměření bylo obecnější.

Především bylo jasné, že tato forma umožní zapojit do Mimoškolní výuky pracoviště klasické archeologie, která měla samostatnou obec zájemců v té době nijak jinak neuspokojovaných, nemluvě o mnohých posluchačích prehistorické řady. Prvním pokusem byl dvousemestrový kurs *Antická vzdělanost* (red. Jan Bouzek, šk. rok 1970/71) s 18 výjimečně tříhodinovými lekcemi a 23 samostatně přihlášenými posluchači, poté se stalo zvykem

zařazovat klaskoarcheologický kurs vždy na letní semestr, počínaje rokem 1972 (*Antická města* s 41 posluchači). Ten se střídal pravidelně s další linií, využívající zimní semestry: šlo o *Seminář nové archeologické literatury* (později pod názvem *Seminář k dějinám hmotné kultury pravěku a starověku*), probíhající za redakce V. Sakaře také každoročně až do roku 1989. Tento směr, spočívající v představení nových významných publikací k danému tématu a rozpravě nad nimi, navazoval na vyzkoušenou formu Seminářů prehistorické literatury, pořádaných pravěkým oddělením od roku 1954 po několik let za značné účasti zejména odborné veřejnosti. Přehled těchto doplňkových/speciálních kursů podává *tab. 2*.

(Pro úplnost dodejme, že vedle LU mělo oddělení, jak už zmíněno, své vlastní přednáškové cykly už od roku 1952. Jednak to byla tradiční řada *Z nových výzkumů Národního muzea*, konaná každoročně – v roce 1968 dokonce dvakrát, naopak roku 1970 nebyly, jednak cyklus pododdělení klasické archeologie *Nové/Nové archeologické výzkumy/objevy v antické oblasti* od roku 1970 také každoročně s vý-

jimkou roku 1989 kvůli přípravě mezinárodní výstavy Svět Etrusků v Praze. K tomu někdy i cykly příležitostně: v únoru až dubnu 1982 cyklus Význam libického hradiska v počátcích českých dějin, jiný k výstavě Výtvarný projev v pravěku – Lobkovický palác na Hradě 1988. Celou řadu přednáškových cyklů uspořádalo oddělení mimo Prahu: např. cyklus o československém pravěku na Peruci 1971, kde 9 přednášek získalo 410 posluchačů, nebo cykly ve středočeských regionálních muzeích; přehled podává *tab. 4*.)

Poněkud ve stínu statistických údajů a programů různých cyklů zůstává fakt, že jejich zmíněná neideologická povaha byla zajišťována lektory, mezi nimiž, pokud jde o oddělení prehistorie, nebyl prakticky téměř jediný člen KSČ. Lektori ovšem fungovali jako záchytný štít ideologizace, které byli sami vystaveni. Např. v roce 1977 museli lektori-
-nestraníci (dobovou sovětofilní terminologií „bezpartijní“) absolvovat školení k úkolům plynoucím z XV. sjezdu KSČ a výsledkům XXV. sjezdu KS Sovětského svazu, zakončené pohovory o znalostech ze studia „Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti“ – jakési bible normalizátorů.

Je třeba si uvědomit, že „neaktuální“ archeologie byla zejména v ideologicky zvláště zatíženém normalizačním období v náplni

**NÁRODNÍ MUZEUM
V PRAZE**
NOSTITEL ŘÁDU REPUBLIKY

a
Městský výbor České socialistické akademie

LIDOVÁ UNIVERZITA
Cyklus přednášek a seminářů Mimonárodní výskyt
prehistorie a protihistorie
1978 – 1979

Přednášky a semináře se konají
v Národním muzeu v Praze 1, Vláckova nám. 68

Přihlášky přijímá a informace poskytl oddělení prehistorie
ne a prehistorie nebo Vláckovského ústavu Národního
muzea v Praze 1, Vláckova nám. 68, telefon 26 94 51
až 59, linka 224 a 374.

NÁRODNÍ MUZEUM V PRAZE
nositel Řádu republiky

spolu s
MV Socialistické akademie CSR v Praze

průběhu pro letní semestr školního roku 1978–79
18 únoru až květnu a odložit české vzdělávání
Letní kurs, zahájený stejně jako v minulých letech,
má za účel Lidové univerzity a rovněž

ZIVOTNÍ PROSTŘEDÍ ANTICKÉHO SVĚTA

Je vědomo, vztahu přírody a člověka v antické době,
antické urbanistice, vztahu mezi městem a venkovským
osídlením a působení člověka na vlny krajiny. Průběhy
budou promyšleny prostřednictvím diagramů.

Časť kursu je navázán na přednášky. Přednášky pro-
vede Národní muzeum v Praze s prozvojnky z ČSAV
a Univerzity Karlovy.

Letce v rozsahu dvou vyučovacíh hodin se budou ko-
nat vždy v pondělí od 16 do 17 hodin v přednáškovém
sále Národního muzea, Bělské nám. 1, Praha 1 -
Staré Město

Vedoucí kursu
mimonárodní výskyt prehistorie a protihistorie
PaDr. Jitř Blah, ČSAV.

Přihlášky na celý výskyt 30.– Kčs
studijní, školní a jiné 20.– Kčs
vstupné na jednotlivé přednášky 3.– Kčs

NÁRODNÍ MUZEUM V PRAZE
nositel Řádu republiky

spolu s
MV ČESKÉ SOCIALISTICKÉ AKADEMIE

průběhu pro letní semestr 1979
v rámci mimonárodní výskyt cyklus přednášek
Lidové univerzity a 13 letních.

ZIVOTNÍ PROSTŘEDÍ ANTICKÉHO SVĚTA

Jednotlivé lekce v rozsahu dvou vyučovacíh hodin se
budou konat v sále uvedených termínových výskyt v pondělí
v 16 hodin v přednáškovém sále Národního muzea,
Bělské nám. 1, Praha 1 - Staré Město a budou pro-
vedeny prostřednictvím diagramů.

1. Nejstarší civilizace dr. M. Líška	26. ledna 1979
2. Egypťské období dříve bronzové dr. J. Bouzek, ČSAV	5. února 1979
3. Antická Řecko dr. M. Čučková	12. února 1979
4. Etrurie dr. J. Bouzek, ČSAV	19. února 1979
5. Římské hrdie dr. J. Čučková	26. února 1979
6. Západní Středomoří a západní Evropa dr. J. Blah	5. března 1979
7. Severozápadní provincie římské říše dr. J. Blah	12. března 1979
8. Antická Egypt dr. E. Stránská, ČSAV	19. března 1979
9. Antická Asie a Palestina dr. J. Bouzek, ČSAV	26. března 1979
10. Antická Turecko dr. J. Blah, ČSAV	2. dubna 1979
11. Antická Černošská dr. M. Čučková	9. dubna 1979
12. Poctovník antické dr. V. Štábl, ČSAV	23. dubna 1979
13. Antika a naše země dr. V. Štábl, ČSAV	30. dubna 1979

Redakční kurs: dr. J. Bouzek, ČSAV,
dr. M. Čučková

Obrázek 5 – Ukázka programu vydávaného pro speciální kursy řady *Antická vzdělanost*.

O S V Ě D Ě N Í

Daniela H o r á k o v á

bydliště Louny, Fügnerova 1572

navštěvoval(a) od října 1970 do ledna 1971

kurs (cyklus) Mimoškolní výuky prehistorie a protohistorie - paleolit

v Národním muzeu prospěla: výborně

Tento kurs (cyklus) měl 8 přednášek, z nichž jmenovaný(á) navštívil(a) 8

Posluchači kursu (cyklu) byli seznámeni s poznatky tohoto oboru na úrovni výuky vysoké školy.

Kurs (cyklus) byl připraven ve spolupráci s oddělením prehistorie a protohistorie NM

v Praze dne 9. února 1971

Razítko

za Socialistickou akademii

za pořádající organizaci

Obrázek 6 – Ukázka osvědčení Socialistické akademie, vydávaných v prvních letech absolventům kurzů, především speciálních.

SAK spíše trpěna a neměla jistotu, že může být kdykoli z programu vypuštěna ve prospěch námětů „ideologicky nosnějších“. Bylo tedy užitečné, aby prehistorické oddělení mělo určitý dohled a vliv na zařazování všech svých plánovaných akcí do programů Lidové univerzity. Už v počátcích působili J. Neustupný a R. Turek, pak i několik dalších v některých komisích pražské SAK, např. pro mimoškolní výchovu a vzdělávání. Z téhož důvodu využil K. Sklenář učiněné mu nabídky a roku 1975 byl kooptován do předsednictva sekce historie Městského výboru Socialistické akademie v Praze, kde se pak mohl každoročně snažit o další nezmenšené trvání těchto cyklů (resp. financování jejich lektorů skromnými hodinovými odměnami). Situaci ulehčovala okolnost, že archeologické cykly představovaly stabilní prvek programu s dobrým ohlasem ve veřejnosti, takže na půdě SAK bylo vícekrát konstatováno, že MVPP patří k nejúspěšnějším v úseku historie, a její organizátoři byli vícekrát odměněni čestným uznáním.

K zásadní změně došlo na podzim 1989, kdy se předsednictvo sekce historie (dne 6. 12.), ač tvořeno v naprosté většině historiky-komunisty, rozhodlo na protest proti nereálnému stanovisku vedení SAK vůči politickému vývoji hromadně odstoupit; poté 22. ledna 1990 byla sekce rozpuštěna a také Lidová univerzita v dosavadní podobě skončila svoji existenci. (V květnu toho roku se sešla ustavující konference nástupnické organizace – vlastně pohrobka SAK s názvem Akademie J. A. Komenského, s níž ale už spolupráce navázána nebyla.)

Zajímavý je souběh těchto událostí s vnitřním vývojem cyklů LU-MVPP. Dvacáté výročí jejich zahájení v roce 1989 (přehled jejich historie podává *tab. 1*) bylo důvodem k určité rekapitulaci a zkušenosti vedly k názoru, že potenciál zájemců se poněkud vyčerpává. V programu na zimní semestr 1989 byli proto adepti informováni, že po dokončení 20. běhu

hlavního kursu se jejich vedení rozhodlo načas tuto řadu přerušit a zaměřit se spíše na ty, kdo mají hlubší a užší zájmy. Také řada antického starověku byla odložena na letní semestr 1990 (seminář literatury běžel dále podle zvyklostí) a na zimní semestr 1989 byl místo základního vypsán první takovýto speciální kurz – „Vývoj archeologie v českých zemích a v Evropě“. Vzbudil poměrně velký zájem a úspěšně začal, jenže v týdnech po 17. listopadu byl shodou posluchačů i přednášejících přerušen a doběhl až v lednu 1990; stejně tak i seminář literatury.

Tím – a souběžným zánikem SAK – Lidová univerzita skončila. Oddělení prehistorie a protohistorie se vrátilo k vlastním cyklům a jeho pododdělení klasické archeologie pokračovalo nepřerušeně dále v řadě antických přednáškových cyklů (to vše jako jednodenní akce), ale žádné organizační zastřešení je už nespojovalo.

Závěrem

Na závěr této historie připojme (kvůli objasnění jejího významu) trochu statistiky na základě doprovodných tabulek.

Tab. 1a shrnuje data o základním dvousemestrovém kursu Přehled pravěku lidstva: počet lekcí v kursech (635), celkový počet odpřednášených hodin (1873), počet přednášejících a podíl pracovníků NM na tomto čísle (97 %), konečně počty přihlášených posluchačů (známé jen pro prvních 7 běhů, další čísla nebyla ve zprávách zachycena a v nyní dostupné dokumentaci se neobjevují).

Tab. 1b předvádí osnovu základního kursu, jak se ustálila od poloviny 70. let – 31 přednášek a k nim vypočtený průměrný počet návštěvníků (vychází průměr 28, z toho 22 přihlášených do kurzů Lidové univerzity, zbytek tvoří volní návštěvníci).

Tab. 2 podává přehled doprovodných cyklů, trvajících (kromě druhého v pořadí) pouze jeden semestr, pro období trvání MVPP. (Klasickoarcheologické přednáškové cykly pokračovaly plynule dál do 90. let, ale ovšem už ne v rámci LU, takže zde nejsou dále sledovány.) Souhrnně obsáhly za sledovaná léta 483 lekcí (1060 hodin).

Tab. 3 s dlouhodobými cykly oddělení mimo LU je rozdělena na dvě části: *tab. 3a* sepisuje (pokud bylo možno zjistit) cykly archeologických přednášek oddělení pravěku/prehistorie od jejich počátku v roce 1952 (kde nebylo na pozvánce uvedeno číslo, je na tabulce psáno v závorce) s počtem přednášek (celkem 136) a lektorů v jednotlivých cyklech, kdežto *tab. 3b* přehlíží klasickoarcheologickou řadu zahájenou teprve po vzniku pododdělení pro klasickou archeologii v rámci prehistorie (celkem 44 přednášky).

Tab. 4 potom uvádí přehled samostatných přednáškových cyklů oddělení, pořádaných mimo výše uvedené řady jednorázově a příležitostně – buď např. k výstavám v NM, nebo na žádost či po dohodě s mimopražskými muzei a knihovnami – a někdy formálně zdůvodňovaných jako „socialistický závazek“ oddělení k některému politickému výročí, ke sjezdu KSČ apod., což se z vyšších míst striktně vyžadovalo a touto formou takticky „plnilo“. Tyto cykly měly dosti velký význam jako extenze činnosti a obecně i známosti oddělení resp. NM a jeho práce v mimopražských regionech i navazování spolupráce v oboru muzejnictví a muzejních archeologických pracovišť. Pokud bylo možno spočítat, přednášek v těchto cyklech bylo předneseno minimálně 158. (Ve dvou případech se nepodařilo čísla zjistit.)

Na závěr lze tedy udělat součet: jestliže k počtu přednášek (lekci) v rámci Lidové univerzity 1969–1989, který činí 1118 lekcí, přičteme 338 jako počet všech ostatních přednášek proslovených pracovníky oddělení v letech 1947 (kdy tato činnost po válce začala) až 1989 v NM i jinde¹⁴ (tj. oficiálně za NM, protože mnozí pracovníci vyvíjeli další přednáškovou činnost individuálně) – docházíme k číslu (minimálně) 1456. Odpřednášené hodiny přesně sečíst nelze, ale dvojnásobek tohoto čísla jako průměr se může blížit skutečnosti.

(Jak je částečně vidět z *tab. 5*, nebyl příspěvek jednotlivých pracovníků k výslednému součtu vyrovnaný; hlavními nositeli přednáškové činnosti bylo asi deset osob, mezi nimiž zejména ve starším období vynikal počtem přednášek veřejnosti známý a oblíbený dr. Rudolf Turek (celkem 122 přednášek), později autor tohoto příspěvku s patrně největším celkovým součtem 143 přednášek za dané období. Dalšími pilíři přednáškové činnosti byli dr. Jiří Břeň (114), dr. V. Sakař (94) a dr. Ivan Hásek (89), na poli klasické archeologie dr. M. Dufková (93) a doc. J. Bouzek (84).¹⁵

Znovu je třeba zdůraznit, že do těchto čísel jsou zahrnuty pouze přednášky pro veřejnost při akcích v rámci NM, nikoli tedy přednášky v jiných institucích v Praze či mimo Prahu, přednášky vysokoškolské či na odborných setkáních všech typů, ale ani veřejné besedy, výklady v expozicích a na výstavách (včetně vernisáží), výklady na terénních výzkumech, při exkurzích apod. (tím by počet akcí stoupl o mnoho set).

Tato bilance je jistě překvapující a těžko najde srovnatelnou konkurenci u jiných oddělení Národního muzea, jakkoli by bylo užitečné zmapovat např. činnost oddělení historické archeologie resp. starších českých dějin s jeho mnohaletou tradicí (dvoudenních) přednáškových cyklů v Národním muzeu od sklonku 50. let, kterých se ovšem občas zúčastňovali i pracovníci prehistorie. (Tím spíše by pak nebylo spravedlivé přehlédnout, že naopak jistým podílem přispěli k vysokým číslům prehistorie i někteří pracovníci jiných oddělení NM: v základních cyklech Lidové univerzity je třeba jmenovat jejich stále účastníky – paleontologa dr. J. Beneše (14) a antropologa doc. E. Vlčka (17), v doprovodných literárních seminářích egyptologa dr. Evžena Strouhala z Náprstkova muzea (17) a dalších – viz *tab. 5*.)

Nepřehlédnutelným kladem pak zůstává, že už během prvních ročníků se vytvářel poměrně pevný kádr stálých zájemců, z nichž vycházeli přátelé a spolupracovníci oddělení i jeho výzkumů a z těch nejmladších, jak už řečeno, i několik pozdějších archeologů-profesionálů. Bilance přednáškové činnosti oddělení prehistorie a protohistorie NM-HM ve 20. století (i bez započtení jejího méně početného pokračování v 90. letech) patří tedy ze všech uvedených důvodů a číselných výsledků k nejvýznamnějším pilířům muzejní práce na poli vědeckého či odborného vzdělávání, prezentace vlastních pracovních výsledků a vytváření oboustranného kladného vztahu mezi touto institucí a kulturní veřejností.¹⁶

14 1947–50: 27, 1951: 33; 1952: 10; 1953: 7; 1954: 5; 1955: 41, 1956: 37, 1957: 6, 1958: 11, 1959: 16, 1960: 14, 1961: 11, 1962: 12, 1963: 35, 1964: 28, 1965: 23, 1966: 21, 1967–70: min. 35, 1971: 27, 1972: 34, 1973: 27, 1974: 33, 1975: 50, 1976: 38, 1977: 18; 1978: 27; 1979: 30; 1980: 39; 1981: 52; 1982: 40, 1983: 64, 1984: 46, 1985: 41, 1986: 30, 1987: 46; 1988: 51, 1989: 51.

15 Je namístě připomenout, že v této statistice se uvádějí jména, vědecké či pedagogické hodnosti a pracoviště jednotlivých osob podle stavu v daném roce či období.

16 Práce je založena především na materiálech autorova osobního archivu. Za cenné doplňky k ucelenému podchycení přednáškové činnosti děkují kolegyni PhDr. Mileně Běličové, pracovníci Archivu Národního

Příloha:

První prospekt k přihlášce do základního kurzu na školní rok 1969/70 (rozmnžený v NM)

PROGRAM

dvousemestrového kurzu

„MIMOŠKOLNÍ VÝUKA PREHISTORIE“

pro školní rok 1969/70

Dvousemestrový kurs „MIMOŠKOLNÍ VÝUKA PREHISTORIE“ je určen jednak pro zájemce z veřejnosti, jednak pro střední kádry muzejních event. jiných archeologických pracovišť, kteří by potřebovali širší znalosti prehistorie pro zvýšení své kvalifikace. Kurz poskytne základní přehled o československé, evropské i mimoevropské prehistorii a seznámí účastníky s otázkami teorie a metod archeologické práce.

1. semestr

I. Ú v o d

1. Archeologie, prehistorie a protohistorie, kulturní antropologie. Poměr k národopisu.

Slovanská archeologie, historická archeologie. (Poměr a použití psaných, archeologických i numismatických pramenů.) (3 hod.)

II. Č e s k o s l o v e n s k á a evropská prehistorie

1. Starý paleolit. (2 hod.)
2. Mladý paleolit. (3 hod.)
3. Mezolit. (2 hod.)
4. Starší neolit. (3 hod.)
5. Mladší neolit. (3 hod.)
6. Starší, střední eneolit. (3 hod.)
7. Mladší eneolit. (3 hod.)
8. Starší doba bronzová. (3 hod.)
9. Střední doba bronzová. (3 hod.)
10. Mladší doba bronzová. (3 hod.)
11. Pozdní doba bronzová. (3 hod.)
12. Starší doba železná. (3 hod.)
13. Starší a střední doba laténská. (2 hod.)
14. Oppida. (3 hod.)
15. Starší a střední doba římská. (2 hod.)
16. Mladší doba římská. Stěhování národů. (3 hod.)
17. Počátky Slovanů a avarsko-slovanské období. (3 hod.)
18. Otonská renesance, počátky českého státu a mladší doba hradištní. (2 hod.)

muzea, která se v současné době ujala uspořádání registratury prehistorického oddělení NM ze sledovaného období.

2. semestr

- III. **Mimoevropská prehistorie**
1. Klasická archeologie /I./ (3 hod.)
 2. Klasická archeologie /II./ (3 hod.)
 3. Počátky pravěku (paleolit a mezolit) mimoevropských zemí: Asie (2 hod.)
 4. - " : Afrika (2 hod.)
 5. - " : Amerika (2 hod.)
 6. - " : Oceánie (2 hod.)
- IV. **Otázky teorie a metody**
1. Vývoj člověka – antropologie, její metody; antropologie ve spolupráci s archeologií. (3 hod.)
 2. Geologie pleistocénu a holocénu (přehled). Geologická stratigrafie v poměru ke stratigrafii archeologické. – Paleontologie pleistocénu; zoologie holocénu; paleobotanika. (Jejich výzkumné metody a korelace s prehistorií.) (3 hod.)
 3. Archeologická kultura, typ, okruh, oblast. Civilizace. Nálezové celky. Stratigrafie. (3 hod.)
 4. Datovací metody (radiokarbonová, fluórová, palynologie, glotochronologie, datování historické). (3 hod.)
 5. Vyhledávání a průzkum nalezišť. (2 hod.)
 6. Výzkumné metody různých nalezišť. (2 hod.)
 7. Laboratorní zpracování a výzkum (keramika, kovy atd.) (3 hod.)
 8. Základní sbírky; inventarizace a katalogizace sbírek. (2 hod.)
 9. Osvětová činnost. Otázky výstavnictví, přednášky a publikace. (3 hod.)
 10. Vědecká činnost v rámci prehistorie. Postup prací. Otázky publikace. „Vědecké výstavy“ a vědecké předpoklady osvětových výstav. (3 hod.)
 11. Dějiny evropské a československé prehistorie. (3 hod.)
 12. Základní světové, evropské a československé časopisy a přehledné příručky. Dnešní organizace prehistorie ve světě, v Evropě a v Československu. (Poměr jednotlivých ústavů zabývajících se prehistorií.) (2 hod.)

**Tabulka 1a: Mimoškolní výuka prehistorie a protohistorie – základní (obecný) kurs
Přehled pravěku lidstva – přehled přenášek**

Dvousemestrový (říjen až květen), lekce po 3 hod. Počet zapsaných posluchačů (pokud jej bylo možno zjistit) se omezuje na osoby přihlášené do kursu písemně; k tomu je třeba připočítat návštěvníky jednotlivých přednášek vždy volně přístupných.

Běh	Rok (školní)	Počet lekcí	Počet hodin	Počet lektorů	Z toho z NM	Posluchačů
I.	1969/70	38	98			54
II.	1970/71	37	95			27
III.	1971/72	29	87	13	11	73
IV.	1972/73	29	87	14	12	33

V.	1973/74	29	87	14	12	38
VI.	1974/75	31	93	11	11	44
VII.	1975/76	31+2	99	11	11	36
VIII.	1976/77	31+2	99	12	12	
IX.	1977/78	31+2	99	12	12	
X.	1978/79	31+2	99	12	12	
XI.	1979/80	31	93	12	12	
XII.	1980/81	31	93	12	12	
XIII.	1981/82	31	93	11	11	
XIV.	1982/83	31	93	11	11	
XV.	1983/84	31	93	11	11	
XVI.	1984/85	31	93	11	11	
XVII.	1985/86	31	93	11	11	
XVIII.	1986/87	31	93	11	11	
XIX.	1987/88	31	93	11	11	
XX.	1988/89	31	93	11	11	
		635	1873			

**Tabulka 1b: Mimoškolní výuka prehistorie a protohistorie – základní (obecný) kurs
Přehled pravěku lidstva – průměrná účast na přednáškách**

Počínaje během 1975/76 byla zaznamenávána účast na jednotlivých lekcích; z údajů při jednotlivé běhy je zde vypočítán průměr návštěvnosti, který ukazuje celkový zájem i rozdíly v zájmu resp. návštěvnosti určitých témat.

1 – pořadové číslo (pořadí je v těchto letech už ustálené), 2 – námět, 3a – průměr návštěvnosti uvedené lekce ze 14 běhů 1975/76 až 1988/89 (zapsaní posluchači celého kurzu), 3b – totéž se započtením nezapsaných návštěvníků jednotlivých lekcí.

1	2	3a	3b
1.	Co je archeologie	19	24
2.	Přírodní prostředí	21	27
3.	Vývoj člověka	32	37
4.	Počátky kultury	25	31
5.	Lovci mamutů	24	30
6.	Pozdní paleolit a mezolit	22	28
7.	Počátky zemědělství	17	23
8.	Neolit Evropy	15	21
9.	Eneolit starší a střední	14	21
10.	Eneolit mladší	15	21
11.	Počátky kovolictví	16	22
12.	Mohylové kultury	15	22
13.	Popelnicová pole	17	23
14.	Bronzová výroba	14	20
15.	Počátky železa	15	21

1	2	3a	3b
16.	Historičtí Keltové	26	33
17.	Keltská oppida	32	38
18.	Doba římská obecně	27	32
19.	Starší a střední doba římská	26	34
20.	Mladší doba římská a stěhování národů	29	35
21.	Nejstarší mince	17	24
22.	Raný středověk	33	38
23.	Časná a střední doba hradištní	36	41
24.	Říše velkomoravská	39	45
25.	Počátky českého státu	33	41
26.	Afrika, Asie	20	26
27.	Austrálie, Amerika	20	26
28.	Pojmy a metody	13	21
29.	Chronologie	14	20
30.	Vědecká a osvětová práce	11	17
31.	Dějiny archeologie	15	22
		22	28

Tabulka 2: Mimoškolní výuka prehistorie a protohistorie – doplňkové kursy

Jednosemestrové (ZS – zimní semestr, obvykle říjen až prosinec uvedeného roku, výjimečně do ledna příštího roku; LS – letní semestr, obvykle leden až květen). Lekce zpočátku po 3, brzy ale jen po 2 hod.

Semestr a rok	Název kursu	Redaktor kursu	Počet		Počet lektorů	Z toho NM
			lekcí	hodin		
ZS 1970	Počátky lidstva a vzdělanosti (Paleolít)	K. Sklenář	8	24	5	3
1970/71	Antická vzdělanost /AV/ (2 semestry)	J. Bouzek	18	54	14	7
ZS 1971	Seminář nové archeologické literatury	V. Sakař	12	36	12	12
LS 1972	AV 2. Antická města (Výsledky arch. výzkumů)	J. Bouzek	10	30	5	3
ZS 1972	Seminář nové archeologické literatury	V. Sakař	12	36	14	14
LS 1973	AV 3. Život v antickém Řecku a Římě	J. Bouzek	10	30	7	5
ZS 1973	Životní prostředí pravěkého člověka	V. Sakař	12	24	12	12
LS 1974	AV 4. Drobné antické umění	J. Bouzek	12	36	8	5

Semestr a rok	Název kursu	Redaktor kursu	Počet		Počet lektorů	Z toho NM
			lekcí	hodin		
ZS 1974	Seminář k dějinám hmotné kultury pravěku a starověku	V. Sakař	13	26	12	11
LS 1975	AV 5. Architektonické památky antického světa	J. Bouzek	12	24	9	5
ZS 1975	Seminář k dějinám ...	V. Sakař	11	22	11	11
LS 1976	AV 6. Antické sochařství	J. Bouzek	12	24	8	5
ZS 1976	Seminář k dějinám ...	V. Sakař	13	26	13	13
LS 1977	AV 7. Antické malířství	J. Bouzek	12	24	8	3
ZS 1977	Seminář k dějinám ...	V. Sakař	12	24	12	11
LS 1978	AV 8. Antické sbírky ve světových muzeích	J. Bouzek a M. Dufková	13	26	5	4
ZS 1978	Seminář k dějinám ...	V. Sakař	13	26	11	10
LS 1979	AV 9. Životní prostředí antického světa	J. Bouzek a M. Dufková	13	26	8	6
ZS 1979	Seminář k dějinám ...	V. Sakař	14	28	14	13
LS 1980	AV 10. Člověk v antickém umění	J. Bouzek a M. Dufková	12	24	5	3
ZS 1980	Seminář k dějinám ...	V. Sakař	13	26	13	12
LS 1981	AV 11. Antická architektura – prostor a tvar	J. Bouzek a M. Dufková	12	24	6	3
ZS 1981	Seminář ... Životní prostředí pravěkého člověka	V. Sakař	11	22	10	10
LS 1982	AV 12. Antické sochařství	J. Bouzek a M. Dufková	13	26	7	4
ZS 1982	Seminář k dějinám ...	V. Sakař	11	22	11	11
LS 1983	AV 13. Umělecké řemeslo v antickém světě	J. Bouzek a M. Dufková	13	26	9	5
ZS 1983	Seminář k dějinám ... Umění a uměl. řemeslo	V. Sakař	11	22	11	11
LS 1984	AV 14. Architektura, krajina a urbanismus v antice	J. Bouzek a M. Dufková	13	26	6	3
ZS 1984	Seminář k dějinám ... Zahr. muzea a výzkumy	V. Sakař	11	22	11	11
LS 1985	AV 15. Mýty a báje v antickém umění	J. Bouzek a M. Dufková	12	24	6	2
ZS 1985	Seminář k dějinám ... Významná naleziště v Č.	V. Sakař	11	22	11	11
LS 1986	AV 16. Působení antických civilizací na okolní svět	J. Bouzek a M. Dufková	12	24	7	5
ZS 1986	Seminář k dějinám ... Pravěký člověk a práce	V. Sakař	11	22	11	11
LS 1987	AV 17. Putování za antickými památkami	J. Bouzek a M. Dufková	14	28	6	4
ZS 1987	Seminář k dějinám ... Starší a nověj. výzk.NM	V. Sakař	11	22	11	11

Semestr a rok	Název kursu	Redaktor kursu	Počet		Počet lektorů	Z toho NM
			lekcí	hodin		
LS 1988	AV 18. Člověk a jeho svět v antickém umění	J. Bouzek a M. Dufková	13	26	7	5
ZS 1988	Seminář k dějinám ...	V. Sakař	12	24	12	11
LS 1989	AV 19. Itálie ve starověku	J. Bouzek a M. Dufková	11	22	7	6
ZS 1989	Seminář k dějinám ...	V. Sakař	12	24	12	12
"	Vývoj archeologie v českých zemích a v Evropě	K. Sklenář	12	36	5	5
	41 cyklů		483	1060		

Tabulka 3a: Přednáškové cykly oddělení mimo Lidovou univerzitu – prehistorie a protohistorie

Cykly od roku 1971 jednodenní, návštěvnost přednášek kolem 40–50 posluchačů. Přednášek – počet přednášek v cyklu. Lektorů – počet přednášejících z oddělení (vedle toho případně i další mimo oddělení).

Rok	Číslo	Název	Přednášek	Lektorů
1952	(I.)	cyklus archeologických přednášek	3	3
1953	(II.)	cyklus archeologických přednášek	4	4
1954	(III.)	cyklus archeologických přednášek	5	5
"		I. seminář prehistorické literatury	?	?
1955	(IV.)	cyklus archeologických přednášek (? – nebo chyba v číslování?)	?	?
"		II. seminář prehistorické literatury	7	7
"	5.	cyklus archeologických přednášek (prehistorické bádání čs. muzeí)	17	17
1956	6.	cyklus archeologických přednášek	6	6
"		III. seminář prehistorické literatury	7	7
1957	(VII.)	cyklus archeologických přednášek	3	3
"		IV. seminář prehistorické literatury	5	5
1958		V. seminář prehistorické literatury	4	4
1959	VIII.	cyklus archeologických přednášek	4	4
1960	IX.	cyklus archeologických přednášek	5	5
1961	X.	cyklus archeologických přednášek	5	5
1962	XI.	cyklus archeologických přednášek	5	2
1963	XII.	cyklus archeologických přednášek	5	3
1964	XIII.	cyklus archeologických přednášek (archeologie Moravy)	6	2
1965	XIV.	cyklus archeologických přednášek (pracovníci regionálních muzeí)	5	-
1966	XV.	cyklus archeologických přednášek (prehistorie okolních zemí)	4	3

Rok	Číslo	Název	Přednášek	Lektorů
1967	XVI.	cyklus archeologických přednášek	4	2
1968	XVII.	cyklus archeologických přednášek	5	5
1968	XVIII.	cyklus archeologických přednášek – Z nových výzkumů Národního muzea	5	6
1969	XIX.	cyklus archeologických přednášek – Z nových výzkumů Národního muzea	4	4
1970	XX.	cyklus archeologických přednášek – Nové výzkumy v antické oblasti – Ohlasy antiky na počátku středověku	5	5
1971	XXI.*	cyklus archeologických přednášek – Z nových výzkumů Národního muzea	6	6
1972	XXII.*	cyklus archeologických přednášek – Z nových výzkumů Národního muzea v Praze	3	3
1973	XXIII.*	cyklus archeologických přednášek – Z nových výzkumů Národního muzea v Praze	4	4
			136	

* Sloučen do jednoho dne

Tabulka 3b: Přednáškové cykly oddělení mimo Lidovou univerzitu – klasická archeologie

Cykly 1971 jednodenní, přednášky dvouhodinové, návštěvnost obdobná, vysvětlivky ze 4a. platí i zde. Chyba v počítání cyklů vznikla záměnou čísel IX a XI (IX a X tedy v řadě chybí). Číslo XV bylo původně omylem vynecháno, takže XV. cyklus je v dokladech označován jako XVI. a XVI. potom zřejmě záměrně jako XV.

Rok	Číslo	Název	Přednášek	Lektorů
1970	(I.)	= XX. cyklus archeologických přednášek (viz tab. 4a)		
1971	(II.)	Nové archeologické výzkumy v antické oblasti	3	3
1972	III.	Nové archeologické výzkumy v antické oblasti	3	3
1973	IV.	Nové výkopy v antické oblasti	3	3
1974	V.	Nové výzkumy v antické oblasti	3	3
1975	VI.	Nové archeologické výzkumy v antické oblasti	2	2
1976	VII.	Nové archeologické výzkumy v antické oblasti	2	2
1977	VIII.	Nové archeologické výzkumy v antické oblasti	2	2
1978	IX./XI.	Nové objevy v antické oblasti	2	2
1979	XII.	Nové objevy v antické oblasti	2	2
1980	XIII.	Nové objevy v antické oblasti	4	3
1982	XIV.	Nové objevy v antické oblasti	2	2
1984	(XV.)	Nové objevy v antické oblasti	2	2
1985	(XVI.)	Nové objevy v antické oblasti	3	2
1986	XVII.	Nové objevy v antické oblasti	3	2
1987	XVIII.	Nové objevy v antické oblasti	4	2

1988	XIX.	Nové objevy v antické oblasti	4	3
			44	

Tabulka 4: Příležitostné cykly oddělení prehistorie a protohistorie mimo výše uvedené řady

V některých případech bylo oddělení resp. NM spoluorganizátorem, zejména s hostitelskou institucí, v některých nebylo oddělení pořadatelem, ale dodalo sestavu přednášejících a zajistilo náplň.

P = počet přednášek, L = počet přednášejících z oddělení prehistorie a protohistorie NM.

Rok	Název cyklu	Místo	Instituce	P	L
1947	Vzpomínková slavnost- ...J. L. Píče	Praha	NM – hlavní budova	3	3
1947	Vzpomínka na prof. dra J. L. Píče	Praha	NM – hlavní budova	3	3
1951	Deir el-Medína	Praha	NM – hlavní budova	4	2
1953	Slavnickovská a vršovská Libice	Poděbrady	Hellichovo muz. Poděbradska	?	3
1971	-	Peruc	Místní národní výbor, škola	9	9
1974	-	Jílové u Prahy	Městské muzeum	?	?
1974/75	-	Praha	Závod.klub SSM Tatra Smíchov	5	5
1975	-	Roztoky u Prahy	Středočeské muzeum	5	4
1976	-	Poděbrady	Oblastní muzeum	4	4
"	Kapitoly z archeologie Mělnicka	Mělník	Okresní vlastivědné muzeum	3	3
"	Kapitoly z naší historie	Mělník	Okresní vlastivědné muzeum	3	1
"	Cyklus naučně výchov- ných přednášek	Beroun	Okresní muzeum	5	5
1977	Archeologické výzkumy na Mělnicku	Mělník	Okresní vlastivědné muzeum	3	2
"	Cyklus ...k 100. výročí objevu ... Stradonic	Beroun	Okresní muzeum	3	2
1978	Kapitoly z dějin Kla- denska	Kladno	Krajská knihovna	5	4
"	Přednáškový cyklus	Příbram	Okresní muzeum	4	4
"	Kapitoly z archeologie Mělnicka	Mělník	Okresní vlastivědné muzeum	4	2
"	Antické umění v čs. sbírkách	Praha	Valdštejnská jízdárna	7	2
1979	Kapitoly z pravěkých dějin	Mělník	Okresní vlastivědné muzeum	3	3
1980	Pravěké umění	Kladno	Krajská knihovna	5	5

Rok	Název cyklu	Místo	Instituce	P	L
1981	Jak pracují archeologové	Mělník	Okresní vlastivědné muzeum	3	3
"	Význam libického hradiska v počátcích českých dějin	Praha	Národní muzeum	16	3
1981/82	Cyklos archeologických přednášek	Ml. Boleslav	Okresní muzeum	5	5
1983	Zasedání k 90.výr. vzniku oddělení...	Praha	NM – hlavní budova	9	12
"	přednáškový cyklus	Poděbrady	Polabské muzeum	6	5
1985	-	Roztoky u Prahy	Vlastivěd.klub (Měst. knihovna)	5	5
"	Archeologická muzea	Praha	Městská knihovna	7	4
1986	Za poznáním do muzea	Čelákovice	(Okr. muzeum Praha-východ)	4	4
1987	Za poznáním do muzea	Čelákovice	(Okr. muzeum Praha-východ)	8	6
1988	Za poznáním do muzea	Čelákovice	(Okr. muzeum Praha-východ)	6	6
"	Výtvarný projev v pravěku	Praha	NM-Lobkovický palác	6	7
"	Archeologická muzea světa	Praha	Psychiatrická léčebna Bohnice	3	3
1989	Za poznáním do muzea	Čelákovice	Městské muzeum	5	5
				158	

Tabulka 5: Přednášející (lektori)

Lekce základního kurzu LU po 3 hod., ostatní zhruba po 2 hod. (v několika případech jde i o podíl na společné přednášce 2 lektorů – vždy mimo LU).

Jméno (bez titulů)	Instituce	Lekce základního kurzu	Lekce speciálních kursů	Další cykly oddělení	Lekcí a přednášek celkem
Neustupný Jiří	NM – oddělení prehistorie a protohistorie	37	11	19	67
Beneš Antonín				1	1
Břeň Jiří		58	23	33	114
Haken Roman				1	1
Hartl Jiří		25	16	5	46
Hásek Ivan		55	16	18	89
Hralová Jitka		47	15	12	74
Lička Milan		32	13	4	49
Lutovský Michal		8	4	2	14
Nudera Zdeněk				1	1
Sakař Vladimír		51	31	12	94

Jméno (bez titulů)	Instituce	Lekce základního kursu	Lekce speciálních kursů	Další cykly oddělení	Lekcí a přednášek celkem
Sklenář Karel		90	24	29	143
Slabina Miloslav			1	4	5
Sosnová Lenka			2		2
Soudská Eva				1	1
Svoboda Bedřich				5	5
Turek Rudolf		56	18	48	122
Chocholoušek Vl.			1		1
Pochitonov Eugen			1		1
Vydrová/Šilhová A.			5		5
Bouzek Jan	pododdělení klasické archeologie		64	20	84
Dufková Marie			67	26	93
Kulichová Lenka			3	2	5
Marsa Jiří			9	8	17
		459	324	251	1034
Beneš Josef	NM – odd. paleontologické	14			14
Hásková Jarmila	NM – odd. numismatické			2	2
Kurz Karel	NM – odd. numismatické	8	3		11
Radoměský Pavel	NM – odd. hist. arch./starších českých dějin			1	1
Soukupová Helena	NM – odd. hist. arch./starších českých dějin		1		1
Stloukal Milan	NM – odd. antropologické	1			1
Strouhal Evžen	NM – Náprstkovo muzeum		17		17
Vávra Miloš	NM – Středisko pro výuku muzeologie		2		2
Vlček Emanuel	NM – odd. antropologické	16	1		17
		39	24	3	66
Bartoněk Antonín	FF UJEP (pak Masarykovy univerzity) Brno		1		1
Bažant Jan	ČSAV – Kabinet pro studia řec., řím.a latin.		25	5	30
Borecký Bořivoj	FF UK – katedra věd o antickém starověku		2		2
Burian Jan	ČSAV – Kabinet pro studia řec., řím.a latin.		2		2
Čadík Jindřich	Plzeň		1		1
Čtrnáct Václav	Krajské muzeum, Plzeň			1	1

Jméno (bez titulů)	Instituce	Lekce základního kursu	Lekce speciálních kursů	Další cykly oddělení	Lekcí a přednášek celkem
Hejdová Dagmar	Uměleckoprůmyslové muzeum, Praha		1	1	2
Hlaváčková Jana	Národní galerie, Praha		4	1	5
Hochmanová Věra	Moravské muzeum, Brno			2	2
Hošek Radislav	FF UK – katedra věd o antickém starověku		1		1
Hrubic Igor	Slovenské národní muzeum, Martin			1	1
Hrubý Vilém	Moravské muzeum, Brno			2	2
Jelínek Jan	Moravské muzeum, Brno			1	1
Jelínková Zdeňka	Muzeum hl. m. Prahy			1	1
Justová Jarmila	Okresní muzeum, Poděbrady			7	7
Korecký Miroslav	Akademie výtvarných umění, Praha		1		1
Kostomitsopoulos Ph.	FF UK – katedra věd o antickém starověku		2	1	3
Kraskovská Ludmila	Slovenské národní muzeum, Bratislava			2	2
Krúdy Gábor	Okresné muzeum Rimavská Sobota			1	1
Kuřáková Eva	FF UK – katedra věd o antickém starověku		1		1
Kybalová Ludmila	Praha		1		1
Marek Václav	FF UK – katedra věd o antickém starověku		2		2
Martinec Vladimír	Oblastní muzeum, Roztoky u Prahy			1	1
Mašek Norbert	Muzeum hl. m. Prahy – archeologické odd.	5		1	6
Mouchová Bohumila	FF UK – katedra věd o antickém starověku			2	2
Musil Rudolf	Moravské muzeum, Brno – geol.-pal. odd.		1		1
Ondřejová Iva	FF UK – katedra věd o antickém starověku		29	5	34
Pichlerová Magda	Slovenské národní muzeum, Bratislava			1	1
Plátková Zuzana	FF UK – katedra věd o antickém starověku		2		2
Pospichalová Olga	Okresní muzeum, Cheb			1	1
Seifert Jiří	ak. soch.			1	1
Soudský Bohumil	Archeologický ústav ČSAV, Praha		1		1

Jméno (bez titulů)	Instituce	Lekce základního kursu	Lekce speciálních kursů	Další cykly oddělení	Lekcí a přednášek celkem
Skružný Ludvík	Oblastní muzeum, Roztoky u Prahy			1	1
Skutil Josef	Krajské muzeum, Olomouc			1	1
Svoboda Bedřich	Archeologický ústav ČSAV, Praha		1		1
Šaldová Věra	Archeologický ústav ČSAV, Praha			1	1
Šolle Miloš	Archeologický ústav ČSAV, Praha			5	5
Tempír Zdeněk	Čs. zemědělské muzeum, Praha	3			3
Tihelka Karel	Moravské muzeum, Brno			1	1
Valoch Karel	Moravské muzeum, Brno – ústav Anthropos		1	2	3
Vokolek Vít	Krajské muzeum vých. Čech, Hradec Král.			1	1
		8	79	50	137
		506	427	304	1237